

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VIII. V Ljubljani 15. junija 1868. List 12.

Postava 25. maja 1868,

ktera določuje razmero med cerkvijo in šolo, in je veljavna za vse kronovine in dežele, ki so namestovane v državnem zboru.

S privoljenjem obeh zbornic dajem to le postavo:

§. 1. Najviše vodstvo in ogledništvo vseh šol in odgojilnic ima država, in bode to izverševala po postavnih gosposkah.

§. 2. Brez škode za to pravico ogledništva oskerbuje, vodi in neposredno ogleduje verski nauk in verske vaje za različne vernike v ljudskih in srednjih šolah dotična cerkev ali verska družba. V podučevanje drugih šolskih naukov pa se ne sme vtikati nobena cerkev ali verska družba.

§. 3. V šole in odgojilnice, ktere je vse ali deloma ustanovila ali jih vzdržuje država, dežela ali srenja, se morajo sprejemati vsi državljani ktere koli vere.

§. 4. Vsaka vera ali verska družba sme iz svojih moči ustanovljati in vzdrževati šole za mladinski nauk določenih ver. Te pa so vendar pod postavo za šolstvo, in se jim pravice javnih učelišč le takrat priznavajo, če spolnijo vse potrebne pogoje, da zadobé te pravice.

§. 5. V šole za odločene vere smejo hoditi tudi spoznavci drugih ver.

§. 6. V šolah in odgojilnicah, ki so zaznamovane v §. 3. sme učiti vsak državljani, ki se skaže, da je po postavi zato sposoben. Za učenike verskega nauka se smejo postaviti le tisti, ktere za to sposobne spozná dotična verska višja gosposka. Pri drugih šolah in odgojilnicah (§. 4.) se ravná po tem, kakor

so osnovane. Za zasebnega učenika je sposoben kakoršne koli je kdo vere.

§. 7. Učne knjige za ljudske in srednje šole kakor tudi za učiteljske šole, poterjuje le vodstvo in ogledništvo, ki je po tej postavi vstanovljeno. Knjige za verski nauk se smejo poterditi še le potem, ko jih je dotična verska višja gosposka dopustila.

§. 8. Dohodki normalnega in šolskega zavoda, kakor tudi drugih vstanov se rabijo za šolske namene brez ozira na verske razmere, ako ni dokazano, da so bili določno namenjeni tem in unim vernikom.

§. 9. Deržava ima po naučnem ministerstvu naj višjo vodstvo in ogledništvo vsega uka in vse odgoje.

§. 10. Da se odgoja, ljudske in učiteljske šole vodijo in ogledujejo, se stavi v vsaki kronovini in deželi:

- a) deželni šolski svèt kot naj višji deželni šolski urad,
- b) okrajni šolski svèt za vsak šolski okraj,
- c) krajni šolski svèt za vsako šolsko srenjo.

Kako se ima dežela razdeliti v šolske okraje, določi deželna postava.

§. 11. Odpadajo vsa opravila dosedanjih duhovskih in svetovnih šolskih uradov, in sicer:

- a) opravila deželne vlade, cerkvene višje gosposke in višjih šolskih oglednikov,
- b) opravila politične okrajne gosposke in okrajnih šolskih oglednikov,
- c) opravila krajnih dušnih pastirjev in krajnih šolskih ogledništev, in te opravila prevzamejo urade v §. 10. zaznamovane ne krateče pravic §. 2.

§. 12. V deželni šolski svèt, kteremu predseduje c. k. deželni poglavar ali njegov namestnik, se pokličejo udje politične deželne vlade, deželnega odbora, duhovniki, in zvedenci v učiteljstvu. Okrajni in krajni šolski svèt stavi deželna postava.

§. 13. Deželna postava določi, kako se ima sestaviti in vravnati deželni, okrajni in krajni šolski svèt, dalje tem trem šolskim svétom odmeri in omeji področje in kako da deželni, okrajni in krajni šolski svèt prevzame opravila bivših duhovnih in svetovnih šolskih oblastnij. Ravno tako tudi deželna postava

določi, ako se bodo izjemoma jemali tudi poslanci večih srenj v deželni šolski svet.

§. 14. Določila §§. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 in 9 zadobé svojo veljavo z dnevom razglašene te postave, to je 25. maja t. l.; zato pa jenjajo vse dosedaj veljavne postave tej postavi nasprotne.

§. 15. Svojemu naučnemu ministru naročam, da izverši to postavo.

Na Dunaji 25. maja 1868.

Franc Jožef s. r.

Auersperg s. r.

Hasner s. r.

Kako pomagamo učitelju do sreče.

Svétnikov se učiteljem ne manjka; človek bi mislil, ko bi ti modrijani svoje svéte mogli v djanje izpeljati, učitelji bi bili gotovo srečni ljudje. Naj prej pa je treba pomisiti, da človek človeka po sili ne more srečnega storiti. On mu sicer lahko pokaže pot do sreče, in mu ponuja pomočke, ki naj jih rabi, da pride do pravega namena; sreča posamesnega pa je le na tem, kako svét vboga, kako rabi ponujena sredstva. Sreče tudi ni v imenitnem stanu in v bogastvu, dasiravno so te reči človeku prav ljube in vgodne, ampak srečen je le tisti, kdor vé to prav ceniti in obračati.

Preden pa vse to obernemo na učitelja, pogledjmo, ali so res učitelji taki terpini, tolikanj stiskani in zatirani ljudje, kakor jih imajo nekteri. — To naj bo že, kakor hoče in more biti, prašajmo, kaj in kdo pomaga k učiteljevi sreči; mislimo pa tukaj vse osebe, ki so s šolo v ožji zvezi, kakor n. pr. učitelji, nadzorniki, duhovni in štarši!

Nekteri nad učiteljem debele solze jokajo, da je pod cerkvenim jarmom, da je suženj duhovnov, ter pravijo, da prej ne bo srečen, da se znebi težkega jarma, ki ga teži in žuli.

Prašajmo naj prej, ktere učitelje naj bolj cerkveni jarem teži, ali pridne in vestne, ali zanikerne in poveršne učitelje. Dalje premislimo, da si ljudstvo drugačne ljudske šole misliti ne more, kakor cerkvene. Šola mora biti za življenje. Kmečkemu stanu ni treba posebne učenosti, toliko bolj pa kmeta vsa njegova dela in opravila spominjajo na stvarnika. Kmet ni

učen, pa je terden v veri, ktera ga vodi in poterjuje v življenji. Tudi pri prostem ljudstvu po mestih je tako. Učitelj sam sebi pripuščen bi si dostikrat ne vedel pomagati, tako pa si šola in cerkev pomagata, in obe dobro shajate. Tudi po novi šolski postavi bo cerkev, saj v ljudskih šolah, imela vpliv do šole. Učitelj, ki si tedaj želi oprostjenja od cerkve, je v nasprotji s djanskimi okolnostimi, ter si sam brez koristi svoje stanje obtežuje; tisti pa, ki učitelja na ta način hočejo osrečiti, mu kaj slabo svetujejo, ker opustivši vse drugo, bi marsikje šola prenehala, ko bi ne bila s cerkvijo zvezana.

Učitelji pa bodo srečni, ako zaveržejo razodenje božje, in se derže le nekake vere, ktero dosežejo s svojim umom. Razodenje božje kuje duha v verige, ga obtežuje, da se ne more prosto gibati; učitelj, ki se derži strogo svoje vere, ne bo zbujał otrok k mišljenju in k pravi svobodi.

Opustivši to, da brez žive vere še otroka ne moreš dobro izrediti, poglejmo, kateri ljudje so več dobrega na svetu storili, ali verni, ktere je vera vnemala v blaga djanja in jih povzdignila nad vse nevarnosti ali še celó nad smert, ali pa dvomljivci, ki ne verujejo družega od tega, kar z umom dosežejo.

Pomislimo še dalje, da se ljudski učitelj, bolj ko vero zapušča, toliko bolj odmikuje ljudstvu, med katerim dela; ljudstvo mu ne verjame, mu ne zaupa, kajti nauk in življenje sta si pri njem navskriž in ni ga soglasje med njegovim prepričanjem in med njegovimi besedami.

Ali bo pa národnost učitelja osrečila? Národnost je svet ogenj, ki ogreva in oživlja vsa djanja učiteljeva; národnost mu je tolažilo, ki mu sladí grenke ure; — a národnost brez vere je ogenj, ki vse razdira in pokončá, divjá in razsaja, in je strast, ki slepi vse boljše občutke. Enak modremu kmetovalcu, ki je sejal in pridelal rumeno pšenico, potem pa, ko je prišel kupec jo drago prodajal, bo pravi narodnjak neprestano in mirno delal za svoj národ, da ga obogati, dobro vedoč, da vse dobro hoče svoj čas imeti, in da človek, ki neprestano in nevtrudno dela, pride že prej ali slej do svojega namena. Politika pa je ledena gaz, na kateri si učitelj lahko nogo ulomi; kajti ni je stvarí bolj nehvaležne od politike; to si skušajo možje, ki so prisiljeni pečati se s politiko; dasiravno modro in previdno ravnajo in zmerno postopajo, jih svet natolcuje in v sum spravlja. Učitelj tedaj, ki vé, kaj je njegova prava naloga, se

ne bo drugače, kakor iz višjega ozira pečal s politiko, in le toliko, da pokaže svetu svoje prepričanje; dasiravno ljudski učitelj, ne bo hrepenel po slavi, da bi bil ljudem voditelj v politiki, in kdor prav misli z ljudskim učiteljem, mu ne bo svetoval, da bi zapuščal mirno okrožje svoje delavnosti in se podajal na polzko stezo bojevavnih strank.

Pa učitelje bomo osrečili, ako jim kažemo, da so oni poglavitne osebe, ki izobražujejo ljudstvo, da pri njih je vsa prihodnja sreča v državi. Kdor to od šole pričakuje, bo tudi tirjal, da se bodo otroci v šoli veliko veliko naučili; učenik naj pa otroke, da bodo zmožni nauk sprejemati, vadi misliti, in naj si išče pravega učila, — potem bo vse šlo. — A kaj pomaga vse to modrovanje, ker pamet pride pri človeku le o svojem času; prezgodaj zreli otroci so velikrat v življenji puhli nevedneži. Učitelj, da bi vstregel takim ljudem, bo kmali opešal, ali pa bo otroke le na videz naučil; on nima lija ali trahtarja, da bi otrokom vlijal v glavo; če hoče otroke kaj naučiti, mora tam začet, kjer je domača hiša jenjala; on tudi rad pripoznava, da ljudstvo ne izobražuje le šola, marveč tudi druge okoliščine; skušal bo tako podučevati, da bo v ljudski šoli storil podlago na daljni poduk. — Kdor tedaj preveč tirja od ljudske šole, bo na zadnje, ko vidi da tega ne stori, kar ne more, nevoljno rekel: „Čemu so nam šole, sej ničesa ne koristijo“?

Za dobro metodo, ki se prilega otročji starosti in je naku primerna, prizadevati se mora sleherni učitelj; le rekli smo, da od tod ne prihaja še pravi blogor; naj boljša metoda mora biti učenikova oseba, pri kateri je serce in glava v lepem soglasji. Pri učeniku je značaj več vreden, kakor učenost, in da je kdo dober učenik, mora biti pošten človek, — to je skoro neverjetno, pa resno in vsega premislika vredno. — Kdor bi tedaj ljudskemu učitelju pravil, da je on prvi, in da je naj več pri njem ljudsko izobraženje, ta bi ga odvraceval od naj potrebnjšega, od spoznanje samega sebe in od svoje veljave med človeško družino.

(Dalje prih.)

Stari in mladi Slovenec.

Granica.

S. Kako je to, da ne pravite: e germ. gränze?

O. Ker je jasno kot beli dan, da je iz slovenskega nemško gränze, dial. graniz; da tedaj svesto pišeš: vojaška granica, graničar.

Granū.

S. „To vino je dobro, ker ima tak gran“, sem čul doma, pa nisem vedil, ali je kje navadna beseda gran.

O. Jaz imam granī-ū-ō-esī, in sicer: granī f. caput, titulus, v knjigah, pa tudi angulus, limes; granū m., grano, -ese in granesi t. j. versus.

S. Hrovatje rabijo grana, slov. vejica in zborna granje veje; pa tudi granuti, na priliko o solncu, prisijati, vzhajati. Morebiti se s tim vjema slovenski gran, t. j. srage ali pene, ki se delajo na dobrem vinu. Nekoliko mi pojasnuje to reč tudi Vaše pisanje: „titla slovenskymī ezykomī skazaeti se granī, granī že imēnueti se sičētanie ili sivīkuplenie“. Všeč mi je i glagol granesosloviti, sloviti granesa t. j. versus recitare.

Grivīna.

O. Grivīna collare, monile, armilla, catena na pr. zlata biserna, želēzna itd.

S. Da mislim pri tej besedi tudi na grivo konjsko ali levovo, mi ne zamerite, ker nosili so nekđaj nekteri prave grive krog rok in vratū; vendar porečem človeškim grivam vseskozi le grivne!

Grimati.

S. Ne omenjal bi tega glagola, ko bi ga tolikrat slišal ne bil. Mislil sem vselej, da je nemški ergrimmen, grimmig sein, a sedaj berem, da grimati je po Vaše sonare, grimanije strepitus, in koj s tem v zvezi je grimēti v. grūmēti.

Grobū.

O. Grobū je fovea, sepulcrum, groblja sepulcrum, fossa, grobište sepulcrum, cumulus, grobnica coemeterium.

S. Poslednje me mika nam. pokopališče itd. Grobnica sv. Kristofa. Dobro se mi glasi na pr. grobi in grobišča (grobnī spominki) na grobnici (grobnō mesto, pokopališče).

Grožnica.

S. Hrovaška groznica je slovenska merzlica febris, in kogar trese, je grozničav, merzličien.

Grünilo.

O. Grünilū ali grünilo je fornax ad conflanda metalla, grünici ali gorneci lebes, olla, vas.

S. In grüničari ali nsl. gorničar je figulus lončar, piskrar iz goretī, greti, ali ne?

O. Radix ghr, unde etiam fornax.

Grêti.

O. Grêti, grêjati calefacere, bulg. splendere: zvezda, grêe, scr. gharma calor.

S. Menil bi, da je iz greti-grejati nsl. grevati poenitere, grevenga ali grevinga poenitentia, kesati se, kes ali kesanje, skesanost; pa pravite, da je iz. stnem. hriuva f., hriuwan vb. poenitere, novnem. gereuen, Reue. Ker mi kes nikakor ni po volji (kes - kis!), in je grevenga vsaj po končnici gerda nemškuta, bi skor nasvetoval rabiti obliko grevnja ali grevinja t. j. stud in žalost, ki greje človeka, tem več, ker pišete Vi sami: Böhrling grêhū contulit cum ghr: das gewissen brennend (Wörterb. 2. 881).

Grābū.

O. Grābū, tudi grubū, imperitus, rudis, plebeius, grābostī, grābo napisati imperite.

S. I o tej besedi sem se motil, da je tuja; pa vidim, da Vam je sploh bila v navadi, kakor še dans Hrovatom in Serbom grubo, grubost. Slovenski grob je inurbanus, rudis, invenustus; po nekterih krajih pa le magnus, ingens: Ta gospod so tako grobi t. j. veliki. Ti si dans tako grob t. j. zal, lepo oblečen, tedaj venustus, superbus.

Grāđi.

O. Grāđi f., pectusculum, saepissime plurali grāđi ali tudi grudi pectus.

S. V hrovaško-serbskih pesmih se tolikrat nahaja: grudi pl., in na Koroškem se govori grodi, toda le pri živalih.

Gumino.

O. Scribitur etiam gumno area, horreum.

S. Pa tudi gumlo, gumla, gubno, guvno, da ne vém, kako naj se razlaga. „Glavu postrigajeti, rekiše suščeje na glavê gumniče“. Čeh pravi: gumence t. j. tonsura. Jarnik sklepa gumno s pogum, pogumno.

Günați.

O. Günați, gybati movere, interire, languere; gybnați in gynați perire, gubiti perdere; gybükü flexibilis, rad. est gyb. sügybati.

S. Nsl. ganiti serb. ganuti movere (cf. rücken-berücken) zganiti plicare zganiti se perterreri guba, giba plicatura gibanica placenta gibek itd. Kakor se iz gnati razvija goniti pellere, persequi, in iz goniti ganjati, po-pre-razganjati itd.; tako se menda naša uganka tudi le ugiba, da se ugame ali ugene, kakor sem čul vsigdar, nikdar pa, da se uganja! Cf. gonobiti, gonoba. Gübeži ali gybeži flexus, plicatura.

Gyzda.

O. Gyzda lautitia, apparatus, ornamentum; gyzdati se superbire, gyzdavo superbe, gyzdostî superbia.

S. Pisarimo že sploh tako, ker imamo i dokaj gizde, gizdavih, gizdavcev in celo gizdelinov!

Zemljepisje v ljudski šoli.

(Dalje.)

II. Vode.

J. Razkladili ste mi gore po Koroškem, povejte mi še kaj od vodá po tej zemlji!

O. Kjer so visoke gore, tam se nahaja tudi veliko vodá, kajti iz gorá pritekajo studenci, in ko po ravninah in dolinah prevlada silna vročina in se že sušê manjše vode, taja se po visokih gorah sneg in pošilja okrepčavno kapljo žejnemu polju in posušenim travnikom.

Naj več koroških vodá priteka pa v Dravo, samo Korkra od sedla jezerskega verha priteka na Kranjsko v Savo, in

na sev. zah. teče reka Bela od Žabnic o okraji terbiškem v reko Talment na Laškem. V Muro pa teče proti severju potok Blatnica.

1. Drava teče po Koroškem 19. 3 av. milj, globoka je od 3 — 42' pade na 1 podolgo miljo 50'. Nje dolina ima do Beljaka gorsko podobo, niže je prostranejša, reka ima vendar sedaj na levo, sedaj na desno visoke bregove. Podravje imenuje se do Sachsenburga gornje, do Beljaka doljne Podravje, od Rožeka do ustja železne Bele Rož (Rosenthal), niže do Laboda Junska dolina. Po vsi reki plavajo samo plavi; vožnja z ladijami se začena še le pri Mariboru.

J. Ktere vode pa pritekajo v Dravo!

O. V Dravo priteka na levi in desni več vodá. Pritoki na levi strani so precej dolgi in vodnati, scejajo se z lednikov ali se živé iz neštevilnih gorskih virov in potokov.

Naj večji med njimi so:

a) 10 milj dolga Bela (Möl), vodnat odtok lednika pasteričjega. Izliva se v Dravo pod Sachsenburgom, na 1 podolgo miljo pade 350'.

b) Jezera, z lednika Hafnerspitze, 6 milj dolga pade na 1 miljo 556'; največi nje pritoki na desnem bregu so: Malta (od Ankogla) s krasnim slapom potaka Lesnega in na levo v obertnijskem oziru zanimiva Kremca in potok Radetinski (Radenthein) ali Kamenica, ki živi veliko jezero milstatsko.

c. Potok teržki (Feldkirchen), ki nareja veliko jezero osojansko, v vanj se izliva tudi potok trebinjski.

d. Vélíka Kerka, glavni domači prtok reki Dravi, zvirá pod Königstuhлом in nareja podolžno dolino, ki je gornjoberlski podobna; dolga je 16.3 av. milj, široka pod št. Janžem 50 — 80' in pada primerno po 20'. Kotlina pod Starim dvorom se imenuje gnočniško polje (Krappfeld). Na desnem kraji teče v Kerko Glna (Glan), ki prihaja od Kostanja, in vzame na levi v sé Vinico in Blatnico (na nje Blatni grad) pa Glinico, ktera je odtok jezera verbskega na desni strani; na levem bregu teče v Kerko Bistrica ali Motnica pri Medvodah Olza in Gorčica.

e. Laboda ali Labodnica (Lavant) teče po dolini enacega imena, je 6 milj dolga, prihaja iz Štajerskega od planine št. Venceslavske z majhnimi pritoki.

Na desnem bregu je :

a) Pervi važni pritok Bela (paterjonska z malim jezerom belim.)

b) Zila nareja ravno in krasno podolžno dolino, ki se imenuje nad Kotočani lešanska, niže gornja in doljna zilska dolina in je 12 milj dolga in pri ustji čez 100' široka.

Pritoki njeni so:

Višprijanski potok na levo, na desno pa Zilica od Višje gore in Blatni potok.

c) Pod zilskim ustjem je razun Ljubljice, ki priteka iz Ljublja in potoka borovskega, prvi večji pritok v Dravo reka Bela, (železna ali kapeljska Bela). Njeni potoki Lipena in in Obiršica ločijo Karavanke od možiških gorá (glej spreadaj), potem majhen in neznamen potok Peč in Možica, ki slovi zavoljo gospodarske in geologiške važnosti. Dolga je 4 milje, iz Štajerskega prejme Misline od Slov. Gradca in izteka se pod doljnim Dravbergom v Dravo.

Jezer je na Koroškem sila mnogo, delé se pa na dve skupini, ki se odlikujete po začetku in važnosti.

1. Jezera planinska napolnujejo visoka korita, nahajajo se vzlasti v Turah pod glavnim grebenom med razrastki, na začetku poprečnih dolov. Ti vodnjaki dobivajo vodo iz virov in manjših potokov, in iz njih zopet potoki in reke izvirajo. Ker potoki veliko gorskega proda v jezera donšajo, se tudi njih velikost spreminja, V porečji Bele so skoro vsi potoki jezerski.

2. Jezera nižinska, ali v nižavi niso tako pogostama, kakor pogorska, so pa prostranejša. Vsa ta jezera se nahajajo v podolžnih dolih in so vsa rečna in različno globoka, njih obrežje je blatno. Veča jezera so:

a) Belo jezero, katero nareja reka Bela (2190'), dolgo 3, široko $\frac{1}{4}$ ure, pa na zahodnem koncu blatno.

b) Milstatsko jezero (1900') se prostira pod planino milstatsko, dolgo je 3 ure, in $\frac{1}{2}$ — 1 ure široko; je 900' globoko, in ga imajo za najlepše na Koroškem.

c) Osojansko ali oževansko jezero (1543') je dolgo $2\frac{1}{2}$ ure, ima visoke in lepe bregove. Na južnem ertu stoji prestara opatija Osoje (Ossiah).

d) Zaberdsko jezero v dolini potoka trebenjskega.

e) Verbsko ali celjovsko jezero (1400') dolgo 2·3 milje, primeroma 635° široko, globoko 45°. Razprostira se to jezero

v ravni potezi med Celovcem ino Beljakom, poleg njega so najvažnije ceste in tudi železnica, po njem se vozijo parniki, in obdajajo ga obljudeni kraji, bogati na premoğu in šoti, zato je to jezero za národno gospodarstvo na Koroškem zeló zanimivo.

(Dalja prih.)

P a š n i k.

Učitelj, napreduj z duhom časa! So, žalibog, nekteri učitelji, ki ne berejo drugega, kakor z učenci vred šolske knjige. Pri vsem tem pa se prav dobro počutijo, in živé prav zadovoljno. Res je, sej je tudi kert zadovoljen v svoji tamnici, če ima le dovolj červičev za hrano. — Habeant sibi!

„Kedaj bom pa bral, in kaj bom bral?“ bo rekel marsikdo naših ljubih tovaršev. Ljubi moj! Vedi, da tako govore dan danes le tisti, kateri so že na pol od tega sveta odločeni, pa tudi za unega še niso pripravljeni. Dan danes človek ne sme rok križem imeti. Mi živemo v času, v katerem ne smemo uživati samo njegovih vnanjih nižjih koristi, temuč moramo tudi skerbeti, da nam čas ne uide brez prave dušne hrane. Človek je že tak, da vedno rad toži, kako slabi so časi, on sam pa ni kar nič boljši. In če vsak le toži in zdihuje, ne poboljša se pa nobeden, ne more biti drugače. Vse pa, karkoli pri drugih ljudeh zavira boljše čase, jih dvakrat huji zavira pri nas učiteljih. Ako učitelj ne napreduje s pravim duhom časa, je ravno on perva podoba zaostanega, puhlega časa. Da pa učitelj z časom dobro napreduje, ni dovolj, da le toliko zvé, kakor mu drugi — morda še nevedniži — povedó. On mora sam brati prave časopise, dobre šolske in druge resnicoljubne liste in vse boljše nove knjige, ki zadevajo šolstvo. Kdor rad bere, si tudi to preskerbi, akoravno nima sam denarjev. Tudi časa pridnemu učitelju ne manjka za branje. Perva pogoja pri vsaki reči je le ta, če je komu res to pa uno pri sercu, in če ima resnično voljo za to, ali ne; ako je volja, je naj več vse.

Šolsko blagó.

Kako se učencem dopové, kaj je pazljivost. Učitelj govori v šoli, pa na enkrat prestane, oberne uho k oknu, ki je nad vertom, in poslušá.

Učenci vprašajo: Kaj je?

Učitelj: Poslušajte!

Učenci (so tihi in poslušajo, pa vsi iz enega gerla pravijo): Joj, lastovka gostoli! (Ta je bila prva, ki je prišla spomladi v ta kraj.)

Učitelj: Pst!

(Vsi učenci so tihi kakor miš, in poslušajo, dokler lastovka sama ne prejenja gостоletí.) Potem govóri učitelj: Kaj smo sedaj delali?

Učenci: Lastovko smo poslušali.

Učitelj: Ali je kdo iz med vas sedaj na kaj drugega mislil, kakor na lastovko?

Učenci: Ne!

Učitelj: Na koga smo obračali vse svoje misli?

Učenci: Na lastovko.

Učitelj: Dobro! Mi smo sedaj vse druge misli zaterli! da smo mislili in pazili samo na lastovko in njeno petje. Ali veste, kako se pravi z eno besedo temu, kar je naša duša sedaj le delala?

Eden iz med učencev: Pazljivi smo bili.

Učitelj: Naša duša lahko na kaj pazi, je pazljiva ali pazna, to je: ona lahko, kedar hoče, misli samo na eno in tisto reč, na katero ravno hoče misliti in ima veselje do nje. Ta dušna moč se imenuje pazljivost ali paznost. Kedaj ste vi v šoli pazljivi?

Stavki za lep opisne zglede. Lenuh je še le zvečer priden. Kdor hoče vsem vstreči, mora zgodaj vstajati. Starost se mora spoštovati, mladost pa zavračevati. Začetek in konec nista vselej enaka. Delo ima grenke korenine, pa sladko sadje. Kjer delavnost pred hišo čuje, revščina ne more notri. Bolji je dvakrat prašati, kakor enkrat zaiti. V vinu in v žganju se jih več utopi, kakor v vodi. Dobra pot ni zavita. Podarjenemu konju se ne gleda na zobe. Samorasla zel se ne baha. S tujo roko kače loviti je nevarniše kot s svojo. Dobro serce ne gleda ovinkov. Tički se obirajo, otroci naj se umivajo! Vari se, da te nevednost na tla ne potlači! Nabiraj si živeža v mladosti, da ne boš stradal v starosti!

Koristne reči.

Gozdna drevesa.

Naj koristnejša gozdna drevesa so:

Mecesen (*Abies Larix*) ima iz med vseh gozdnih dreves naj boljši les, ki je naj bolj pripraven za tesarska dela. Mecesnov les je zelo smolnat, in ravno zavoljo tega je tako terpežen, ker mu ne škoduje ne mokrota, ne suhota; zato ga rabijo za okvirje pri oknih in sploh za take reči, ki so na zraku in na mokroti. Tudi podobarji imajo radi mecesnov les, zato, ker ga červ ne je.

Černi bor (*pinus laricis*) ima tudi prav veliko smole v sebi, zato ga imajo raji zavoljo smole, kakor pa zavoljo lesa.

Navadni bor ali borovec (*pinus sylvestris*) dela po ravninah in nizkih gorah, posebno na peščeni zemlji, velike gozde. Ima zeló smolnata derva, ki so dobra za kurjavo, pa ga rabijo tudi za stavbe, posebno za jadernike na barkah, za cevi pri vodnjakih i. t. d.

Jelka (*Abies pectinata*) nima tako smolnatega lesa kakor borovec, pa je zeló gibek ali vitek, zato ga rabijo za posode, okraje, škatle i. t. r.

Smreka (*Abies excelsa*) dela po ravnem in gorah do 5000 čevljev visoko nad morjem velike gozde, daje prav dober, mehek tesarski les za pohištva, posebno za deske; nje skorja se rabi za čreslo.

Limba ali sibirski ceder (*Cembra*) je zeló podobna smreki, samo da je manjša. Raste po srednjih Alpah v gozdícih, pa bolj redko. Ima nekak orehu podoben sad, ki ga ljudje jedó. Les rabijo za izrezljine.

Gorski bor ali rušje (*Pumilio*) ima prav nizko deblo, in raste samo po visokih gorah, kjer že druga drevesa ne rastejo. Les rabijo za kljuge pri ladijah.

Hrast ali dob (*Quercus*) ima iz med vseh gozdnih drevov naj močnejši in terpežni les, zato ga rabijo za podstave in za druge močne stavbe na suhem in v vodi, kjer prihaja vedno terdneji. Hrast dela velike gozde po ravnem in po gorah; le škoda je, da se toliko mladega hrastovega lesa iz naših gozdov prodaja.

Navadni brest (*Ulmus*) ima tudi kakor hrast terden les. Rabijo ga posebno pri strojih, pri mlinih i. t. d.

Navadna bukev (*Fagus synatica*) nima dobregá lesa za stavbe na suhem, v vodi je bolji. Bukev les je pa toliko bolji za kurjavo.

Navadni jesen (*Fraxinus*) daje izvertsen les za mizarska dela.

Lipa (*Tilia*) ima prav lep in mehek les, in je prav pripraven za podobarje. Lipovo oglje se rabi za risanje, in iz lipovega dišečega cvetja se kuha zdravilen čaj. Lipe dosežejo veliko starost, in tudi hitro rastejo, zato so že stari ljudje radi lipe sadili zavoljo lepšega pred hišami in na vasi.

Književnost.

Prišel je na svetlo: „**Cvetnik slovenske slovesnosti**.“ Berilo za više gimnazije in realke. Sestavil **Anton Janežič**, c. k. profesor na viši realki v Celovcu. Drugi, ves predelani natis. V Celovcu, 1868. Natisnil J. Blaznik v Ljubljani. V založbi sestavljevčevi. Ta lepa knjiga je popolnoma to, kar pravi verli, nevtrudljivi pisatelj sam v predgovoru tako le: Pričujoča slovenska anthologija: „**Cvetnik slovenske slovesnosti**“ imenovana, obsega v skrbnem izboru in v lahko pregledni sestavi bogato nabiro zabavno - podučnih izdelkov na polji domače književnosti v vezani in nevezani besedi, in je namenjena v dušno zabavo vsem prijateljem lepoznavskega berila, sosebno pa odrasli slovenski mladini v viših učilnicah. Vodilo pri razredbi gradiva so mi bila enaka dela v drugih jezikih in sosebno veleve učnega načrta za avstrijske gimnazije in realke, kateri zahteva, da se mladina v viših razredih po prikladnem berilu seznaniti z najboljšim književnim delom domačih pisateljev. Lepota vnanje oblike v soglasji z mikavnim, um in srce blaživnim zapopadkom mi je bila pri izbiri vedno pred očmi; ker pa je oblika še v mnogem domačem spisu močno omahljiva in nedosledna, vravnal sem besedo, kjer in kolikor mi je bilo to mogoče, po tirjatvah sedanje, najbolj navadne slovenske pisave. Ker je knjiga sosebno šoli namenjena, bila je sem ter tje tudi kaka preuredba v besedah ali okrajšava neogibno potrebna. Ne dvomim, da mi priterdi v tem oziru vsak umni odgojitelj; v svesti pa sem si tudi, da mi to ne bode v zamero pri nobenem pisatelji.

Da se slovenska mladina tudi s teorijo pesmarstva nekoliko seznaniti, dodal sem v „Vvodu“ kratek poduk o najnavadnih pesniških izdelkih. Tako opravljen naj roma „**Cvetnik slovenske slovesnosti**“ med slovenski svet, da ogreva mladini srce za milo domovino in sladko materino besedo!“

Živo priporočamo to knjigo ne le samo tem, ki jim je namenjena, temuč tudi posebno učiteljem slovenskih ljudskih šol in sploh vsem Slovencem, ki se hočejo po kratkem potu seznaniti z domačim slovstvom in videti, kako lep, gladek in mil je naš materni jezik.

Dopisi in novice.

Iz Maribora. P. J. Tukaj od več strani ne radi slišimo, da je verli gosp. Gerbec popustil delovanje v njegovih izverstnih napevih. Znano nam sicer je, kaj je vzrok temu, namreč, da so se nekteri naročili na „Sionsko liro“, pa naročnine še sedaj niso plačali; žalostno je, če so med učitelji res taki nehvaležneži. Zato prosimo gosp. Gerbeca, da naj te obotavljavce očitno imenuje, ako še do sedaj niso spolnili svoje dolžnosti, da bo slovensko učiteljstvo vedelo, kateri med njimi tako izverstno podpirajo umetnost. Gospoda Gerbeca pa lepo prosimo, da se zavolj tega ne vstraši, in zopet na svetlo daje svoja lepa dela. Skerbeli bomo, da bomo dobili za njegove skladbe mnogo naročnikov, ki bodo bolj stanovitni in pošteni, kakor nekteri dosedanji.

Pet. Irgolič.

Iz mariborske okolice. V Kamnici blizo Maribora stoji sedaj mesto prejšne stare kočice lepo, prostorno šolsko poslopje, v katerem se bode kamniška mladina vzrejevala in podučevala. V treh ali štirih tednih bo ta hiša vsa gotova, in se bo slovesno blagoslovila in izročila učiteljema. Ako je ljubo, bom o tej slovesnosti kaj več naznanil. *)

P.

Iz spodnjega Koroškega. 27. maja smo se sešli učitelji z velkovškega in 3 iz doberliveskega okraja, in smo slavni deželni zbornici poslali blizo tako le prošnjo: 1) Prihodnji učitelj naj se v vseh vednostih bolj izučí, za to naj se mu daje pa tudi potrebnih šol in sploh prilike, da se more dalje izobraževati. 2) Učitelj naj iz deželnega premoženja dobiva po 300, 400 do 600 gold. letnega plačila in vsako 10 leto od 50 do 100 gold. poboljška; zraven tega tudi prosto stanovanje in potrebna derva. 3) Pokojnina za vradnike naj veljá tudi za učitelje, in leta, ktere je učitelj glavne ali realne šole pri ljudski šoli podučeval, naj se mu tû popolnoma prištevajo. 4) Vsi otroci morajo hoditi v ljudsko šolo brez vsolanje do 14. leta, za to pa naj se nedeljske šole nekako po potrebi prenaréde, in napravijo naj se kmetijske in obertnijske šole, kakoršnih ljudstvo bolj potrebuje. 5) Preobilno število učencév za enega učitelja naj se zmanjša tako, da jih ni več kakor 80 v eni sobi. 6) Učiteljske službe naj podeluje slavna deželna vlada in sicer s potrebnim ozirom na srenjo. 7) Učitelj naj bo postavno zavarovan, da srenjčani ne morejo po svoji volji ž njim gospodariti. 8) Pri vseh važnih šolskih vprašanjih in obravnava naj se vdeležujejo tudi učitelji. 9) Šolski ogledniki naj bi bili tudi učitelji. 10) Šolske knjige naj vsako 5. leto prenareja ali dostavlja splošni učiteljski zbor. Tudi smo sklenili, da bomo imeli svoje shode sedaj vsako četert leta v drugem kraju. Tukajšnji učitelji so sploh nevoljni, da se ni moglo zgoditi, da bi bil splošni učiteljski shod v Celjoveu, kjer skoraj vsak učitelj vsaj enkrat v letu in sploh o počitnicah pride v Celjovec, tudi zavoljo drugih opravkov; Beljak je

*) Prosimo!

pa že bolj odstranjen za vse učitelje, če se ravno po časopisih primerja z „Bellehemom“. Seje, koja je bila 15. aprila t. l. se nas več učiteljev ni moglo vdeleževati tudi zato, ker nismo o pravem času dobili „pravil“; nekteri pa jih še sedaj nimajo.

Janex Rupnik, učitelj.

Iz Ljubljane. Po ukazu slavnega naučnega ministerstva se za spričala v ljudskih šolah ne sme imati plačila.

— Pisarniški vodja **Adolf Henze** v Neu-Schönfeldu pri Lipski (Leibzig) je 100 tol. darila odločil temu, kdor bo sestavil in spisal naj boljši nemški národní rokopis. To darilo je dobil **Goský**, gimn. učitelj v Cottbus-u. Kdor hoče kaj več o tem zvediti, naj piše omenjenemu vodju, kteri tudi na pisma odgovarja in v pisanji podučuje.

— „**Slovenski glasnik**“ je prenehal izhajati. Škoda za verli lepopisni list! Upamo, da se bode kmali zopet opomogel.

Listnica. G. J. L. v Št. J.: Berite dopis v tej zadevi v zadnjem „Tov“, str. 175! Naj bo sedaj ta reč poravnana!

Popravek. V zadnjem „Tov.“ pri pesmici „Dete“ naj se prva beseda bere „Kak“, nam. samega K.

Prememba v učiteljskem stanu in razpis učiteljske službe.

V ljubljanski škofiji. Gospod Franc Gerbec, učitelj v Ternovem pri ilirski Bistrici (Dornegg), se je službi odpovedal, in njegova služba (učiteljeva, orglarjeva in cerkvenikova) je z okrožnico preč. konzistorija. 26. maja t. l. pod št. ⁶⁴²/₁₄₄ z letnimi dohodki 320 gold. avst. v. raspisana. Prošnje za njo naj se ravnaajo do slavne c. k. deželne vlade na Kranjskem, in naj se odajajo do konca t. m. pri preč. ljublj. konzistoriju.

Prošnja.

Vse častite naročnike, ki so „**Učiteljskega Tovarša**“ le za prvo polovico t. l. naročili, prosimo, da naj sedaj plačajo še za drugo polovico t. l., če ga hočejo še prejemati. Vsem verlim podpornikom se priserčno zahvaljujemo za blago pomoč, in jih prosimo, da bi bili tudi v prihodnje zvesti tovarši svojega „**Tovarša**.“

„**Tovarš**“ veljá za celo leto 2 gold. 50 kr., za pol leta pa 1 gold. 30 kr.

Vredništvo in **založništvo.**

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Tiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.